

BOCSOR ISTVÁN
1807 - 1885

Bocsor István Életútja

A pápai temetőben akácfákkal szegélyezett út vezet a temetőn végig. Az út nyugati oldalán, csaknem a temető közepén, egy díszes sírkő tűnik szemünkbe. Fehér márványból készült, nehéz, tömör alapzaton négy karcsú oszlop áll és ezeken nyugszik a sírkő felső lapja. E sírkő jelzi a Pápai Református Gimnázium híres tanárának, Bocsor Istvánnak sírját.

A sírtól kelet felé a Bakonyra esik tekintetünk, és túl a Bakonyon országunk legmagyarabb, leggazdagabb vidékén terül el Bocsor Istvánnak a szülővárosa Enying, a Mezőföldnek azon gazdag, termékeny rónáján, amelyről azt írta a vidék feledhetetlen írója, Vas Gereben, hogy aratás felé karó kellene minden kalász mellé, hogy le ne dőljön a kövérségtől.

A régi jobbágyvilágra tekinthet vissza emlékezetünk, ha Bocsor István születése idejére, 1807. október 18-ára visszagondolunk. Látjuk a Vas Gerebentől leírt Enyinget, széles, nagy főutcájával, falusias házaival, földműves lakosaival, kik közt jómódú gazda hírében állott Bocsor Péter, Bocsor István édesatyja. Ő volt az Enyingi Református Eklézsia gondnoka. Vagyonát nem csak földműveléssel gyarapította, hanem mellékfoglalkozásul még herceg Batthány Fülöp enyingi uradalmában a hús- és bormérésnek is bérlője volt.

A szülőket két fiúgyermekkel áldotta meg az Isten. Az idősebbik Lajos volt, a kisebbik István. Lajos otthon maradt szülei segítségére gazdának. Istvánt előbb a közeli Lajoskomáromba vitték német szót tanulni, azután pedig 12 éves korában Pápára küldték a kollégiumba. Lajoskomárom ritka szép, rendes utcájú falu, lakosai takarékos, tisztaságszerető emberek, német telepések, hol a kisfiú csak további ösztönzést nyerhetett a tanulásra.

1819 őszén hozták szülei Bocsor Istvánt Pápára. A pápai kollégiumban végezte a gimnázium 6 osztályát, Medgyaszai Dániel, Varjas Gábor, Dömötör Lajos, Szalay Miklós, Ángyán József és Csík Péter segédtanárok vezetése alatt, kitűnő sikerrel, ezt némileg megkönnyítette reá nézve az a körülmény, hogy szülei minden szükségletéről kellőképpen gondoskodtak, s nem a konviktuson, hanem a városban, magánháznál helyezték el.

A gimnázium elvégzése után az 1825-26-os tanévre ugyanitt, a felsőbb iskolai tanfolyamra lépett át és hat éven keresztül hallgatta a filozófiai, történelmi, teológiai tudományokat Mándi Márton Istvántól, aki egy vasakarátú, hatalmas alkotó szellem, aki amellet egy puritán gondolkozású ember volt.

Az 1825-től 1830-ig terjedő éveket töltötte a főiskolai tanulmányokkal Bocsor, s a hazánkban akkor már mindenféle vitatott reformeszméket gyönyörrel szedte magába lelke, hogy azután irányítójává legyenek egész életében.

Mikor 1832-ben a külön jogi tanfolyam Pápán megindult, a jogi tudományokat Zádor Stettner Györgytől tanulta. Minden tanára előtt közkedvességben és szeretetben állott, kiváló szorgalma, jó felfogása, józan, komoly s szerény magaviselete miatt. Nemcsak az iskolai teendőket végezte pontosan, hanem amellet már tanuló korában figyelmet fordított olyan ismeretek elsajátítására, mint a zene és a műveltebb európai élő nyelvek. Nemcsak maga szerzett a zenében alapos képzettséget és gyakorlatot, hanem igyekezett annak tanulására baráti körben többeket megnyerni, így sikerült már tanuló korában négy tagú ifjúsági zenekart összeállítani.

1831 nyarán a tanulói pályát Bocsor István elvégezve segédtanárnak választották meg. Az állást a kolera kiütése miatt november közepén foglalta csak el, addig pedig Pozsonyban a Fülöp családnál volt nevelő. Segédtanárnak nemcsak azért választották meg, mert jó eredménnyel végzett tanuló volt, hanem azért is mivel a költészet iránti hajlamával, az újabb és műveltebb magyar nyelvben való jártasságával az akkori tanulók közül kitűnt.

1831 és 1835 közötti időt Bocsor István a pápai református főiskolán, mint segéd és helyettes tanár töltötte el, viselve az akkori idők szokása és az iskolai rendszabályok szerint a könyvtárnoki, ellenőri és seniori hivatalokat. Tanítva felváltva földrajzot, görög nyelvet, az éneket és zenét.

Ezekben a tantárgyakban való lelkiismeretes buzgalma és pontossága, a felmutatott siker, arra bírták a főiskolai igazgatóságot, hogy Bocsor Istvánt még mielőtt 1835-ben a seniorságot bevégezte volna, az esztétika, francia nyelv, neveléstan rendes tanárává megválasszák. Bocsor István a rendes tanárságot elvállalta, de mielőtt székét elfoglalta volna, tudománya öregbítése és tapasztalatszerzés céljából a külföldi egyetemek látogatására indult. Először a bécsi egyetemen hallgatta szaktudományait, majd a berlini egyetemre ment tanulmányai folytatására. szaktanulmányai mellett itt különös gondot fordított a porosz közép és felsőbb iskolák szervezetének tanulmányozására.

Mint az ébredő magyar nemzet eszméi által áthatott ifjúnak, forró vágya volt Franciaországnak, s különösen annak fővárosának, Párizsnak meglátogatása. Az akkori kedvezőtlen politikai viszonyok miatt azonban ez a törekvése sikertelen maradt. Szemere Bertalan, akivel jó viszonyban volt, megtette azt, hogy részére útlevelet szerzett, s inasaként akarta magával vinni Franciaországba, de a porosz határnál felismerték és visszautasították.

Kétévi külföldi utazás után, 1838-ban visszatért Pápára, s itt elfoglalta rendes tanári állását, azzal a különbséggel, hogy az akkor történt tanár és rendszerváltás miatt, a világtörténelemnek, francia nyelvnek és neveléstannak előadását kellett átvennie.

Mikor Bocsor István a tanári pályára lépett a tanítás nyelve a főiskolán a latin volt, de a magyar nemzeti ébredés a latin nyelvet lassanként kiszorította az egyes tanszékekről. 1837-ben Bocsor István átvette a világtörténelem tanítását a pápai főiskolán. Magyar nyelven kezdte meg előadásait, s fejtegette a francia forradalom irányeszméit.

Ezek az eszmék megragadták és lelkesítették a tanfolyam hallgatóit. A tanórákra vonzották a tanuló ifjúság közül azokat, kik komolyabb gondolkodásúak voltak, s az újabb szellem ébredésének hatása alatt álltak. De oda vonzották Pápa város értelmesebb és hazafiasabb közönségét is, olyannyira, hogy az újkori történelmi előadások alatt a hallgatóság befogadására nem volt elég a kollégium nagyterme, hanem a hallgatóknak nagy része kinn a folyóson, sőt a nyitott ablakok előtt állott, s áhítattal szívta magába „az élet mesterének” mondott tudománynak, az ékesen szóló ajakról hangzó, nemzeti létünk és jövőnk iránt önbizalmat keltő ígét. Ezek az ígék nemcsak a fülnek szóltak, hanem áthatották mind a tanulóifjúság, mind a hallgató városi polgárok szívét – lelkét. S ott gyökeret verve, alapjául szolgáltak a szabadabb eszmékért lelkesedés és önfeláldozó hazafiasság több kiváló megnyilvánulásainak. Ezen ígék hatásának tulajdonítható az a lelkesedés, mellyel a pápai főiskola ifjúsága az 1848-as eszméket, s azokkal együtt a haza, s nemzet ügyét felkarolta.

Bocsor Istvánt kiváló tanítói képességeiért, alapos tudományaért, egyszerű, nyílt jelleméért, kiváló becsületességéért, őszinte jóakarataért, művelt modoraért, mind tanítványai, mint tanár társai, sőt a pápai főiskolának minden előljárója és pártfogója szerették, tisztelték és becsülték.

Mint tanár tevékenyen résztvett a pápai főiskola vezetésében és kormányzásában. Bocsort mindjárt tanársága első évében megválasztották gimnáziumi igazgatónak. Igyekezett a már akkor sem korszerű tanrendszerben olyan javításokat eszközölni, melyek által annak főbb hibái orvosoltattak. Így elválasztotta az elemi iskolát a gimnáziumtól, s az előzőből a latin nyelvet kiiktatta és kötelezővé tette a magyar nyelv tanítását. A gimnáziumot hat, határozottan elkülönített osztályra osztotta, s ezekben az osztályokban a latin nyelv mellett a reáltudományoknak nagyobb tért adott. Az egyes osztályokban osztálykönyveket vagy naplókat vezetett, melyekbe a mulasztások, büntetések, az előadott tárgy, a felelő tanulók osztályzatai, s a tanárok megjegyzései óránként bejegyeztettek.

Bocsor István, mint gimnáziumi igazgató mindazon javításokat megtette a pápai kollégium gimnáziumának felvirágoztatása és emelése érdekében, amelyeket a kor, az anyagi körülmények, s az idők szelleme tenni engedtek.

Az őáltala megalkotott rendszer maradt meg a Pápai Református Gimnáziumban egészen 1850-ig. A bölcsészeti osztályokban való történelem tanításán kívül Bocsor István kiváló tevékenységet fejtett ki a Pápai Jogakadémián is. 1860-ban a magyar jogtörténetnek magyar közjognak és egyetemes európai államjognak tanítását Ő vállalta magára.

A tanítványai számára szükséges tankönyvek megírásával is foglalkozott. S mivel azon idők szokása szerint a tantárgyak nagyobb részét kéziratban bocsátották a tanárok tanítványaik rendelkezésére, így tett Bocsor István is. Voltak azonban olyan tankönyvei, amelyeket nyomtatásban adott ki. Így jelent meg egy latin nyelvtan könyve három füzetben, egy francia nyelvtan könyve két kötetben, egy számvetési kézikönyve magán- és nagyobb iskolák használatára, valamint egy kétkötetes földrajzkönyve.

Tankönyveken kívül a Halotti Énekek című énekes könyvet hangjegyekkel látta el, valamint a Protestáns Egyházi Iskolai Lapban tanügyi cikkeket írt.

Legfontosabb, s irodalmi tekintetben legértékesebb műve „Magyarország története, különös tekintettel a jogfejlődésre” Ebben a munkájában tárgyalja a szerző Magyarország történelmét bölcsészeti alapon egészen saját koráig, feltüntetve a nemzeti élet, koronkénti emelkedésének és hanyatlásának belső okait. Ebben a művében Bocsor Istvánnak a történelmi tárgyilagosság mellett mindenütt kitűnik lángoló hazaszeretete, a nemzeti önállóságért, s a protestantizmus eszméiért érzett határtalan lelkesedése.

Bocsor István irodalmi munkássága méltatásánál meg kell emlékezzünk azon műveiről is, melyek ugyan nyomtatásban nem jelentek meg, - részint tanításánál vezérfonalul szolgálva, - kéziratban több ezer tanuló használhatta. Ilyen kéziratban levő munkái Bocsor Istvánnak a „Magyar nyelvtan”, „Énektan”, „Nevelés és oktatástan”, „A világtörténelem fogalomszerű fejlődése” című munkái. Nemcsak mint tanár és irodalmat művelő, de mint az oktatásügy szervezésével foglalkozó szakértő is sok érdemet szerzett a magyar protestáns és hazai oktatásügy emelése körül.

Az iskola szervezésében való szakképzettsége és gyakorlottsága alapján választotta meg a Dunántúli Református Egyházkerület Bocsor Istvánt az 50-es 60-as években Török Pál és Tisza Kálmán elnöklete alatt működött egyetemes protestáns tanügyi bizottságba, ahol tevékenyen részt vett a népiskolai tervek, s rendszabályok szerkesztésében, melyek később az országos népoktatási törvénynek anyagául szolgáltak.

A Dunántúli Református Egyházkerület által megválasztatott a kerület énekügyi bizottság elnökének, s a legközelebb Debrecenben tartott magyarországi egyetemes zsinatra a Pápai Református Főiskola megválasztotta zsinati képviselőnek.

Mint a XIX. század kiváló egyéniségeinek, Bocsor István életében is nevezetes évek a szabadságharc dicsőséges évei.

Az 1848. március 15-i pesti forradalom élén, mint köztudomású a „két legnagyobb pápai diák”, Petőfi és Jókai állt. Igaz, hogy mindketten csak egy évet töltöttek Pápán. De nemcsak Ők ketten tartoztak a radikális haladás hívei közé az akkori pápai diákok közül. Baráti körükben volt az a Kolmár József, aki 1848-ban az ugyancsak volt pápai diák Noszlopy Gáspár hívására Somogy megyei főjegyzőként Noszlopy kis seregében harcolt. Ott volt Kerkápoly Károly, aki a hegeli filozófiával ért vissza Pápára, ott volt Bocsor István sógora, Kozma Sándor, aki Pápán egyik legközelebbi barátjává vált Petőfinek. ott volt az a Baráth Ferenc, aki 1848-ban előbb nemzetőr lett, azután honvéd, s végigküzdötte az egész szabadságharcot. Sorolhatnám még tovább a neveket, olyan nagy neveket, akiket a Pápai Református Kollégiumhoz szoros szálak fűztek.

1848. március 17-én a főiskolai tanács elhatározta, hogy ifjúsági őrsereget állít fel a rend megőrzése céljából az iskolában. Az ifjúság szervezkedni kezdett, hogy seregbe tömörüljön, de nem a rend fenntartása érdekében, hanem hogy fegyvert fogjon az ország védelmére. A március 15-i eseményekre is mindjárt fáklyás menettel válaszoltak a pápai diákok, s a főiskolai nyomdában sokszorosították a Nemzeti dal szövegét, és a Tizenkét pontot.

1848. július 2-a volt egybehívva Pestre az első népképviselői országgyűlés. A kerületek legkiválóbb fiaikat igyekeztek beküldeni a maguk képviselőjében. Enying város erre legérdemesebbnek találta Bocsor Istvánt, Enying szülöttét.

1848. augusztus 28-29-én, Pesten tartott egyházkerületi képviselői gyűlésen a pápai főiskolából jelen volt Tarczy Lajos és Bocsor István. Eötvös Józseffel való tárgyalásukat „a haza rendkívüli körülményei miatt” szeptember elejére tették át.

Közben a diákcsoport már valahol a déli végeken harcolt az ország függetlenségéért és szabadságáért. Még májusban elindultak Pápáról, miután a vállalkozásukat támogató Bocsor Istvántól az indulás napjának hajnalán búcsút vettek. Zeneszóval vonultak tanáruk ablakai alá, aki meghallva az ifjúság szónokát, a résztvevők emlékezete szerint a következőket mondta: Önök a hazáért harcolni indulnak, s ha önök nem azt tennék amit tesznek, mint kárbavesztett munkát, széttépném irataimat, s darabokra törve katedrám, mint tanár működésem hitvány emlékét, irataimmal együtt elhamvasztanám.

A diákoknak ezzel a hősi vállalkozásával fejeződött be az a nagyszerű, fölfelé ívelő korszak, amely az Adásztevelről való visszatéréssel kezdődött, s amely a pápai főiskola fénykora volt.

1850 után, mikor – úgymond – a közélet szünetelt, s az emberek csak szűkebb körökben kerestek alkalmat az érintkezésre, Bocsor megalapította a városi zeneegyletet, melynek működése nemcsak a társadalmi életet tette élénkebbé és élvezetesebbé Pápán.

1860 után, a közélet újbóli ébredésével tevékenyen résztvett, mint városi képviselő és többféle bizottságok elnöke a város ügyeinek vezetésében.

1871-ben készítette el a város új szervezetét. Mint a jogügyi bizottság elnöke ügyelt a törvények végrehajtására és mindig védelmezte a város jogait.

Nemes szíve, emberséges gondolkozása, a szenvedők iránti részvéte általánosan ismeretes volt, ezért 1873-ban Pápa városa Őt bízta meg egy városi jótékony nőegylet megalapításával. Ezen a téren azonban nem állott egyedül, mivel hű és fennkölt gondolkodású neje, Kozma Alojzia, kit 1842-ben vett feleségül, áldozatkészség tekintetében mindig méltó társa volt. Ez az előkelő modorú, kiváló műveltségű, gondos házastárs megkétszerezte Bocsor István örömét, amit neki a közbecsülés, az általános tisztelet, a tudományos munkálkodás, a zeneművészet gyakorlása, s a jóbarátok vendégszeretete szerzett. De ugyanakkor ő volt az a társ aki megosztotta vele a fájdalmasokat és a keserűséget. 38 év házasság után, felesége elvesztése oly mély fájdalmat okozott, melyet az elismerés, a folytonos munka csak némileg enyhített, de meg nem gyógyított.

A magára maradt öreg tanárnak hátralevő éveiből mégis kedves emlék képen emelkedik ki az 1882. esztendő, 50 éves tanárságának jubileumi éve. Az egyházkerület minden lehetőit elkövetett az ünnepély fényessé tételére, így akarta kifejezni mély tiszteletét szeretetét hírneves tanára iránt. Este színházi díszelőadást rendeztek. a színház után fáklyás zenével vonultak a kaszinó elé, ahol egy ügyvéd köszöntötte az agg tanárt. Másnap a református templomban volt az ünnepély folytatása, ahol az egyházkerület küldötteinek élén Pap Gábor püspök, a hálás tanítvány mondta az üdvözlőbeszédet. Ugyanakkor a volt tanítványok, egy Bocsor-alap létesítését határozták el, melyből szegény sorsú tanulókat kívántak segíteni. Tanítványai közül egész sora támadt a kiváló férfiaknak, kik büszkén vallották magukat Bocsor István tanítványainak. A jubileumi évre a főiskolán még két új tanév következett, a második az 1884/85.ös a jogakadémia fennállásának utolsó tanéve. Ez a körülmény igen nyomasztólag hatott az agg tudósra: Meglássá barátom, - szólott egyik tanár kollégájának – én ezt túlélni nem fogom.

Úgy történt. a tanév, az utolsó tanév végéhez közeledett és mindegyre rosszabbodott a gyengélkedő tanár állapota, mígnem végül 1885 június 3-án meghalt. Az 1885-ös esztendőben a Pápai Református Főiskola együtt siratta a jogakadémiát és Bocsor István professzort. A gyász híre visszhangot keltett mindenfelé, és nem volt, ki részvét nélkül fogadta volna. Bocsor Istvánra méltán lehet büszke a Pápai Kollégium is, valamint szülővárosa Enying.

**Összeállította: Máté Zsuzsanna - Enying
a Károly Gáspár Református Egyetem
Nagykőrösi Tanítóképző Karának hallgatója
volt pápai diák**

**Kiadja: a Tinódi Lantos Sebestyén Református Zeneiskola
Enying, 2000. március 15.**